

NIEUWS OVER HET "ZICH DOOD HOUDEN" VAN *NATRIX*
NATRIX, WAARGENOMEN BIJ EEN JONGE BALKAN-RINGSLANG
NATRIX NATRIX PERSA.

Door: Andreas Nöllert, 2151 Holzendorf 50, D.D.R.

Vertaling: C.C. de Haan, Amsterdam.

Inhoud: Inleiding - Biotoop - Gedrag - Beschouwing
- Zusammenfassung - Summary - Literatuur -
Naschrift van de vertaler.
Met 4 foto's van de auteur.

INLEIDING

Van 30 juli tot 18 augustus 1979 werd door de auteur een reis in Bulgarije gemaakt met als doel het observeren en inventariseren van de herpetofauna van verscheidene kustgebieden aan de Zwarte Zee.

Op 7 augustus 1979 werd op 5 km ten zuidwesten van de camping Arkutino het verschijnsel van het "zich dood houden" bij een juveniele *Natrix natrix persa* waargenomen.

Het "zich dood houden" van de ringslang werd tot nu toe voor twee ondersoorten beschreven: voor *Natrix natrix natrix* door o.a. Zimmerman (1909), Feurich (1913-1915) en Kabisch (1975, 1978) en voor *Natrix natrix helvetica* door Heusser & Schlumpf (1962).

Aangezien mijn waarneming een nog niet eerder beschreven element binnen dit gedrag betreft, lijkt hij mij het vermelden waard.

BIOTOOP

De slang werd gevonden op één van de vele open plekken van een stuk bos (zie fig. 1), circa 2 km verwijderd van het dichtstbijzijnde water. Het

niet strikt aan water gebonden zijn wordt ook vermeld door Schmidt (1975), Kabisch (1978) en Arnold & Burton (1979).

Op dezelfde plek werden waargenomen: *Podarcis m. muralis*, *Lacerta viridis meridionalis* en *Ablepharus kitaibelli fitzingeri*. Deze biotoop kan als gunstig worden beschouwd voor soorten die een voorkeur hebben voor gematigde zones.

De ringslang had een totale lengte van 345 mm (gemeten met een stalen meetband met een millimeterverdeling).

Zijn tekening vertoonde niet de voor deze ondersoort typische dorsolaterale lengtestrepen, maar slechts laterale rijen donkere vlekken (zie fig. 2). In dit verband moge er op gewezen worden dat 70-75% van de bij Arkutino waargenomen ringslangen deze tekening vertoonden. Op de grote variatie in tekening en kleur (van de ondersoort *persa*) wijst ook Kabisch (1978).

GEDRAG

Na te zijn gevangen werd het ringslangetje losgelaten en enige tijd in zijn vlucht gehinderd om het te kunnen fotograferen. Na 3 à 4 minuten draaide het zich plotseling op de rug, zodat de zwart-wit geblokte buikzijde zichtbaar werd.

Een zich breed maken en sissen, zoals o.a. Kabisch (1975) heeft beschreven, werd niet waargenomen.

Het dier deed de bek wijd open en liet de tong opzij naar buiten hangen. De pupillen werden enigszins naar de onderste oogrand gedraaid (zie fig. 3 en 4). Het lichaam was volkomen slap; slechts de eerste 3 à 4 cm van de kop-/nekstreek bleven stevig omdat het slangetje zijn kop, ook tegen de weerstand van mijn hand in, onder zijn lijf in veiligheid probeerde te brengen.

Dit gedrag kon door tactiele prikkels (= aanrakingen), telkens weer opnieuw worden uitgelokt.

Fig. 1. Een biotoop van *Natrix natrix persa*.

Fig. 2. *Natrix natrix persa* zonder de typische dorso-laterale strepen.

Nadat dit twaalf keer was gedaan werd het diertje vrijgelaten. Na de derde keer wierp het zich overigens niet meer op de rug, maar bleef het wèl de andere onderdelen van het beschreven gedrag vertonen. De tijdsduur waarin de slang volhardde in deze, zoals Mertens (1946) het noemt, "onechte" waarschuwhouding, lag tussen de 45 seconden en de 3 minuten.

BESCHOUWING

Voorzover er een nuttig effect van het "zich dood houden" mag worden aangenomen, dan wordt toch wel een echt indrukwekkend "detail", namelijk de geopende bek, door het verstoppertje ervan, onderdrukt. Daar tegenover staat dat de kop wel degelijk wordt bedreigd door de aanwezigheid van enige slangen-etende slangen in dat gebied, namelijk *Malpolon monspessulanus insignitus* en *Coluber jugularis caspius*, die hun prooi vaak bij de kop beginnen te verslinden (vgl. Rieppel, 1979).

ZUSAMMENFASSUNG

Ein weiterer Beitrag zur Verhaltensweise Totstellen bei der Ringelnatter, *Natrix natrix* am Beispiel einer Balkanringelnatter, *Natrix natrix persa*.

Am 7. August 1979 wurde in der Umgebung von Arkutino (Bulgarien), eine juveniele Balkanringelnatter, *Natrix natrix persa* (Pallas) erbeutet, welche das Verhalten des sich Totstellens zeigte. Der Kopf mit dem weit geöffneten Rachen wurde unter dem Körper geborgen.

SUMMARY

Fig. 3. Zich dood houdende ringslang.

Fig. 4. Kop met wijd geopende bek en naar de onderste oogrand gedraaide pupil.

Notes on the behavior of "feigning death" of *Natrix natrix*, observed in a juvenile *Natrix natrix persa*.

Report is given on the observation of a juvenile *Natrix natrix persa* (Pallas) near Arkutino (Bulgaria).

It demonstrated the "feigning death" behavior. The head with the opened mouth was put under the body, that was twisted on its axis.

LITERATUUR

- Arnold, E.N. & J.A. Burton, 1979. Pareys Reptilien- und Amphibienführer Europas. Hamburg/Berlin.
- Feurich, G., 1913-1915. Beobachtung einer Ringelnatter. Isis Budissina, p. 69.
- Heusser, H. & H.U. Schlumpf, 1962. Totstellen bei der Barren-Ringelnatter, *Natrix natrix helvetica*. DATZ, Vol. 15: 215-218.
- Kabisch, K., 1975. Zum Totstellen der Ringelnatter (*Natrix natrix* (L.)). Abh. u. Ber. Naturkundl. Mus. "Mauritianum" Altenburg. Vol. 9: 65-67.
- , 1978. Die Ringelnatter. Die Neue Brehm-Bücherei, Wittenberg.
- Mertens, R., 1946. Die Warn- und Droh-Reaktionen der Reptilien. Abh. Senckenb. Naturf. Ges., No. 471: 1-108.
- Rieppel, O., 1979. Das Beutefangverhalten der Eidechsennatter *Malpolon monspessulanus* Hermann, 1804. Aqu.-Terr., Vol. 26: 139-142.
- Schmidt, D., 1975. Bemerkungen zum Biotop von *Elaphe l. longissima*. Aqu.-Terr., Vol. 22: 211.

Zimmermann, R., 1909. Aus meiner naturphoto-graphischen Praxis, IV: Die Ringelnatter vor dem Objektiv. Blätter f. Aqu.-kde, Vol. 20: 649-651.

NASCHRIFT VAN DE VERTALER

Met "onechte" waarschuwingshouding bedoelt Mertens een vorm van misleiding (bijv. bluf), gebruikt door een dier dat dit gedrag niet "waar kan maken" als het ècht het vege lijf moet redden, in tegenstelling tot bijvoorbeeld een dier dat op een waarschuwing een venijnige beet kan laten volgen. Het verstoppen van de kop onder het lijf beschouwt Mertens volgens mij niet als een "onechte" waarschuwingshouding (trouwens ook niet als een "echte"). Mijn indruk is dan ook dat Mertens in het voorafgaande artikel niet geheel juist is geciteerd.

Voorts meen ik zeker te weten dat het door een slang onder zijn lijf verstoppen van de kop niet kan verhinderen dat hij door de toornslang *Coluber jugularis* of de hagedisslang *Malpolon monspessulanus* wordt aangevallen en opgegeten. Tegen aanvallen van egels en pikkende vogels heeft het vaak wel zijn nut.

De combinatie van deze twee gedragingen blijft niettemin interessant.